48. שופטים (הרביעית דשבעה דנחמתא) (ישעיהו נא 12-נב 12)

יב. אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מְנַחֶמְכֶם מִי־אַתְּ וַתִּירְאִי֙ מֵאֱנ֣וֹשׁ יָמ֔וּת וּמִבֶּן־אָדָ֖ם חָצִ֥יר יִנָּתֵֽן׃

מִי אַתְּ לשון נקבה: ציון או ירושלים.

וַתִּירְאִי מֵאֱנ֣וֹשׁ יָמ֔וּת וּמִבֶּן אָדָ֖ם חָצִ֥יר יִנָּתֵֽן. הייתכן שאתם יראים מבן תמותה כשיש לכם מנחם והוא ריבון כל העולמים!? וכי אינך עם ישראל שהבטחתי לו עתיד נפלא!?

הוּא: לפעמים מחליף את הפועל הוָה שהוא מאותו שורש.

יג. וַתִּשְׁכַּ֤ח יְהוָה֙ עֹשֶׂ֔ךָ נוֹטֵ֥ה שָׁמַ֖יִם וְיֹסֵ֣ד אָ֑רֶץ וַתְּפַחֵ֤ד תָּמִיד֙ כָּל־הַיּ֔וֹם מִפְּנֵ֖י חֲמַ֣ת הַמֵּצִ֑יק כַּאֲשֶׁ֥ר כּוֹנֵ֖ן לְהַשְׁחִ֣ית וְאַיֵּ֔ה חֲמַ֖ת הַמֵּצִֽיק׃

כָּל הַיּוֹם: כל הימים.

הנבואה עוברת ללשון זכר, מוסב לעם ישראל. לאורך ההפטרה, עוברים בקלות מלשון זכר ללשון נקבה: הוא אחד מסממני השירה והפיוט.

כַּאֲשֶׁר אשר **כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית.**

יד. מְהַ֥ר צֹעֶ֖ה לְהִפָּתֵ֑חַ וְלֹא־יָמ֣וּת לַשַּׁ֔חַת וְלֹ֥א יֶחְסַ֖ר לַחְמֽוֹ׃

מְהַר צֹעֶה 'צעה', כפוף תחת משקל השרשראות.

וְלֹא יָמוּת לַשַּׁחַת וְלֹא יֶחְסַר לַחְמוֹ: משוחררים, אין אתם יראים מהמוות.

שַׁחַת: בית הסוהר או הקבר או המוות.

טו. וְאָנֹכִ֤י יְהוָה֙ אֱלֹהֶ֔יךָ רֹגַ֥ע הַיָּ֖ם וַיֶּהֱמ֣וּ גַלָּ֑יו יְהוָ֥ה צְבָאֽוֹת שְׁמֽוֹ׃

רֹגַע הַיָּם: 'המרגיע' את הים אבל גם **וַיֶּהֱמוּ גַלָּיו**. אולי הוא רמז לקריעת ים סוף.

עיין ירמי' ה 22: הַאוֹתִי לֹא תִירָאוּ נְאֻם ה', אִם מִפָּנַי לֹא תָּחִילוּ, אֲשֶׁר שַׂמְתִּי חוֹל גְּבוּל לַיָּם, חָק עוֹלָם וְלֹא יַעַבְרֶנְהוּ, וַיִּתְגָּעֲשׁוּ וְלֹא יוּכָלוּ, וְהָמוּ גַלָּיו וְלֹא יַעַבְרֶנְהוּ.

טז. וָאָשִׂ֤ם דְּבָרַי֙ בְּפִ֔יךָ וּבְצֵ֥ל יָדִ֖י כִּסִּיתִ֑יךָ לִנְטֹ֥עַ שָׁמַ֛יִם וְלִיסֹ֥ד אָ֖רֶץ וְלֵאמֹ֥ר לְצִיּ֖וֹן עַמִּי־אָֽתָּה׃

וָאָשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךָ הקב"ה מדבר לעם ולא לנביא.

לִנְטֹעַ שָׁמַיִם השורש 'נטע' קרוב ל'נטה'.

וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה: בדרך כלל ציון היא לשון נקבה. כאן לשון זכר דרך גרירה ל-עַמִּי.

יז. הִתְעוֹרָרִ֤י הִתְעוֹרָרִי֙ קוּמִ֣י יְרוּשָׁלַ֔͏ִם אֲשֶׁ֥ר שָׁתִ֖ית מִיַּ֣ד יְהוָ֑ה אֶת־כּ֣וֹס חֲמָתוֹ֔ אֶת־קֻבַּ֥עַת כּ֖וֹס הַתַּרְעֵלָ֥ה שָׁתִ֖ית מָצִֽית׃

קוּמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר שָׁתִית: שתית 'את כוס חמתו' לאורך זמן ארוך מידי.

קֻבַּעַת: משקעי היין, ובלשון התלמוד 'קבע'.

הַתַּרְעֵלָה: שורש 'רעל'. מכאן הרָעָלָה כי הרעל 'מכסה ומבלבל את הראש'. כנ"ל בין השורשים 'עטף' ל'עלף'.

רש"י: **הַתַּרְעֵלָה** - הוא משקה המטמטם ומתיש כח האדם, כאסור וקשור ומעוטף כמו וְהַבְּרֹשִׁים הָרְעָלוּ (נחום ב 4) והשרות והרעלות שהוא לשון עיטוף. ובמס' שבת (סה/א) מדיות רעולות, מין סרבל נאה להתעטף בו.

יח. אֵין־מְנַהֵ֣ל לָ֔הּ מִכָּל־בָּנִ֖ים יָלָ֑דָה וְאֵ֣ין מַחֲזִ֔יק בְּיָדָ֖הּ מִכָּל־בָּנִ֥ים גִּדָּֽלָה׃

שינוי חד בין גוף שני לגוף שלישי.

פסוק זה מביע יותר חרטה מאשר תוכחה.

יט. שְׁתַּיִם הֵנָּה קָרְאֹתַיִךְ מִי יָנוּד לָךְ הַשֹּׁד וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֵךְ:

שְׁתַּיִם הֵנָּה קָרְאֹתַיִךְ: שני אסונות: הראשון שהכה את העיר והשני את תושביו.

מִי יָנוּד לָךְ: מי יתרגש וינחם אותך?

מִי אֲנַחֲמֵךְ: על מי אטיל את המשימה לנחם אותך?

כ. בָּנַיִךְ עֻלְּפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת כְּתוֹא מִכְמָר הַמְּלֵאִים חֲמַת־יְהוָה גַּעֲרַת אֱלֹהָיִךְ:

כְּתוֹא: דברים יד 5: ... וּתְאוֹ וָזָמֶר. יתכן ש-תוֹא הוא סומך (ומְכְמָר הנסמך) וזהה למילה תְאוֹ.

כא. לָכֵן שִׁמְעִי־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכֵרַת וְלֹא מְיָיִן:

וּשְׁכֵרַת: הוא הסומך (וכוס התרעלה הנסמך, פס׳ יז).

כב. כֹּה־אָמַר אֲדֹנַיִךְ יְהוָה וֵאלֹהַיִךְ יָרִיב עַמּוֹ הִנֵּה לָקַחְתִּי מִיָּדֵךְ אֶת־כּוֹס הַתַּרְעֵלָה אֶת־קֻבַּעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי לִשְׁתּוֹתָהּ עוֹד:

כג. וְשַׂמְתִּיהָ בְּיַד־מוֹגַיִךְ אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשֵׁךְ שְׁחִי וְנַעֲבָרָה וַתָּשִׂימִי כָאָרֶץ גֵּוֵךְ וְכַחוּץ לַעֹבְרִים:

וְשַׂמְתִּיהָ: הפועל הזה אינו מוסב ל-קֻבַּעַת אלא ל-כּוֹס, כי שתי מילים אלה לשון נקבה.

מוֹגַיִךְ: רש״י: מניעיך ומטלטליך כמו והנה הֶהָמוֹן נָמוֹג (ש״א יד 16) קרושלי״ר בלע״ז: Crosler החליש, נדנד.

א. עוּרִי עוּרִי לִבְשִׁי עֻזֵּךְ צִיּוֹן לִבְשִׁי | בִּגְדֵי תִפְאַרְתֵּךְ יְרוּשָׁלַ͏ִם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יָבֹא־בָךְ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא:

עוּרִי עוּרִי: מלרע, יוצאי דופן, כמו בשופטים ה 12: עוּרִי עוּרִי דְּבוֹרָה.

יוֹסִיף יָבֹא: או ״יוסיף לבא״, כמו ב-הושע א 6: כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד אֲרַחֵם (כמו אוסיף עוד לרחם).

ב. הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַ͏ִם התפתחו הֻתְפַּתְחִי מוֹסְרֵי צַוָּארֵךְ שְׁבִיָּה בַּת־צִיּוֹן:

שְׁבִי: לפי רד״ק, שם עצם (כמו במדבר לא 12: אֶת הַשְּׁבִי וְאֶת הַמַּלְקוֹחַ).

שְׁבִיָּה: לשון נקבה ל-שְׁבִי, שונה מ-שִׁבְיָה.

התפתחו: משמעות הכתיב היא שמוסרי צווארך התפתחו לבד.

ג. כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגָּאֲלוּ:

חִנָּם: ללא סיבה.

וְלֹא בְכֶסֶף: ללא כופר, בלי לפצות את אויביכם.

ד. כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה מִצְרַיִם יָרַד־עַמִּי בָרִאשֹׁנָה לָגוּר שָׁם וְאַשּׁוּר בְּאֶפֶס עָשָׁקוֹ:

לָגוּר שָׁם: לא רק לגור שם. הצלע השנייה בְּאֶפֶס עָשָׁקוֹ מוסב גם למצרים. (נדמה שהרעיון זהה לזכריה א 15: וְקֶצֶף גָּדוֹל אֲנִי קֹצֵף עַל הַגּוֹיִם הַשַּׁאֲנַנִּים, אֲשֶׁר אֲנִי קָצַפְתִּי מְעָט וְהֵמָּה עָזְרוּ לְרָעָה)

ה. וְעַתָּה מַה־לִּי־פֹה נְאֻם־יְהוָה כִּי־לֻקַּח עַמִּי חִנָּם מֹשְׁלָו יְהֵילִילוּ נְאֻם־יְהוָה וְתָמִיד כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מְנֹאָץ:

וְעַתָּה מי לי [מַה לִּי] פֹּה: הקב״ה מדבר לעצמו: מי מחזיק אותי פה בעולמות העליונים כשאני חייב להתערב בעולמות התחתונים כדי להציל את עמי?!

מֹשְׁלָיו יְהֵילִילוּ ... וְתָמִיד כָּל הַיּוֹם שְׁמִי מְנֹאָץ: <u>זכותי</u> להחזיר אלי את עמי כי לקחו אותו חינם. ומאידך, <u>חובתי</u> לעשות זאת, כי הם מחללים את שמי. מושליו מיללים משמחה.

למילה ׳חנם׳ שתי משמעויות: ללא כסף אבל גם ללא סיבה.

יְהֵילִילוּ: או יֵילִילוּ. הפעיל השורש ״יללי״. זו אונומטופאה. (תוספת האות ה״א כמו יהושיע ל-יושיע או יְהוֹדֶה ל-יוֹדֶה).

מְנֹאָץ: לפי רש״י התפעל: מנואץ = מתנאץ. (או מורכב מ-פֶּעַל והתפעל)

ו. לָכֵן יֵדַע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־אֲנִי־הוּא הַמְדַבֵּר הִנֵּנִי:

ז. מַה־נָּאוּ עַל־הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מַשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אֹמֵר לְצִיּוֹן מָלַךְ אֱלֹהָיִךְ׃

מַה נָּאוּ עַל הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם: כמה יפה לראות מבשר השלום מדלג על ההרים! דווקא על ההרים כדי שאנשים רבים יראו וישמעו אותו.

נָּאוּ: קיצור של נַאֲוּוּ. נפעל השורש ׳אוה׳ או קל השורש ׳נאה׳.

מְבַשֵּׂר טוֹב: בדרך כלל הבשורה תמיד טובה.

המילה אוונגליון (הנוצרי) אינה אלא התרגום המילולי של הביטוי ׳בשורה טובה׳ המופיעה כאן.

ח. קוֹל צֹפַיִךְ נָשְׂאוּ קוֹל יַחְדָּו יְרַנֵּנוּ כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן׃

קוֹל צֹפַיִךְ: שְׁמַע את צופייך כמו (שיר השירים ה 2): קוֹל (=שְׁמַע) דּוֹדִי דוֹפֵק.

עַיִן בְּעַיִן: כל הצופה רואה במו עיניו את ה׳ השב לציון.

ט. פִּצְחוּ רַנְּנוּ יַחְדָּו חָרְבוֹת יְרוּשָׁלָ͏ִם כִּי־נִחַם יְהוָה עַמּוֹ גָּאַל יְרוּשָׁלָ͏ִם׃

פִּצְחוּ רַנְּנוּ: בלשון זכר בגלל האיפוניה.

י. חָשַׂף יְהוָה אֶת־זְרוֹעַ קָדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל־הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָּל־אַפְסֵי־אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ׃

חָשַׂף יְהוָה אֶת זְרוֹעַ קָדְשׁוֹ: לא ראו בהתחלה את התערבות ה׳ בעולם, עכשיו כולם רואים.

חשיפת זרועו היא הופעתו הגלויה של הקב״ה בעולם. דומה ל׳הפשלת שרוולים׳ שפירושה עבודה מהירה וזריזה.

וְרָאוּ כָּל אַפְסֵי אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: כל היחידה הזאת דומה מאוד למזמור צח, אולי מקור השראתו של הנביא.

יא. סוּרוּ סוּרוּ צְאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל־תִּגָּעוּ צְאוּ מִתּוֹכָהּ הִבָּרוּ נֹשְׂאֵי כְּלֵי יְהוָה׃

סוּרוּ סוּרוּ צְאוּ מִשָּׁם: מן הגלות.

הִבָּרוּ נֹשְׂאֵי כְּלֵי יְהוָה: נפעל השורש ׳ברר׳. הִטָּהֲרוּ כדי להיכנס לארץ הקודש והישארו טהורים כדי לישא את כלי ה׳.

יב. כִּי לֹא בְחִפָּזוֹן תֵּצֵאוּ וּבִמְנוּסָה לֹא תֵלֵכוּן כִּי־הֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמְאַסִּפְכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃

כִּי לֹא בְחִפָּזוֹן תֵּצֵאוּ: מן הגלות.

וּמְאַסִּפְכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: שורש ׳אָסַף׳ ולא ׳אַסַּף׳: הקב״ה אינו הולך אחרי עם ישראל אלא אוסף אותם.